

9-11: Duitslands Schicksalstag

[Achtergrond](#) - 8 november 2022 - Auteur: Redactie Duitslandweb

9 november is in Duitsland een feestelijke én een beladen dag. Niet alleen is het de dag dat in 1989 de Berlijnse Muur viel, ook de *Reichspogromnacht* in 1938, de revolutie van 1918 en Hitlers *Bierkellerputsch* vonden op 9 november plaats. Vanwege alle gemengde gevoelens die met deze datum verbonden zijn, wordt 9 november in Duitsland ook *Schicksalstag* (dag van het noodlot) genoemd.

Opiniepeiler Forsa deed vorig jaar onderzoek naar wat Duitsers het meest met 9 november associëren. 31 procent van de ondervraagden koppelde de datum aan de val van de Muur. 13 procent van de ondervraagden noemde de *Reichspogromnacht* - in Nederland bekend als *Kristallnacht*. Slechts drie procent denkt aan het uitroepen van de republiek in 1918. De helft van de ondervraagden associeerde in eerste instantie niets met de datum. Zes procent moest direct denken aan de terroristische aanslagen op de Amerikaanse Twin Towers van 11 september 2001; 9/11 (*nine-eleven*) in de volksmond.

Op veel plekken wordt woensdag in Duitsland bij deze historische dag stilgestaan. Bondspremier Frank-Walter Steinmeier houdt een toespraak op een congres in Slot Bellevue, zijn ambtswoning in Berlijn. Het evenement is een initiatief van de Centrale Joodse Raad in Duitsland. Er worden discussierondes gehouden over antisemitisme en het in stand houden van de democratie. Hieraan nemen wetenschappers van verschillende Duitse universiteiten deel. Daarnaast wordt stilgestaan bij de vraag hoe deze dag kan worden vormgegeven wanneer er straks geen *Zeitzeugen* (ooggetuigen) meer zijn. Het congres is vanaf 11:00 uur via een [livestream](#) te volgen.

In Berlijn vinden verschillende herdenkingen in het kader van de *Reichspogromnacht* en de *Mauerfall* plaats. In het Gemeindehaus der Jüdischen Gemeinde worden alle namen voorgelezen van de ruim 55.000 Berlijnse Joden die tijdens de Holocaust zijn vermoord. De Berlijnse burgemeester Franziska Giffey (SPD) en minister van Cultuur en Media Claudia Roth (Groenen) zijn aanwezig bij de jaarlijkse herdenkingsbijeenkomst voor de slachtoffers van de Muur. Die vindt plaats bij de Gedenkstätte Berliner Mauer, het Muur-monument in de Bernauer Straße.

Bij dit monument liep de Muur direct langs de huizen: de façades waren Oost-, de stoep was West-Berlijn. In de zomer van 1961, [toen de Muur werd gebouwd](#), sprongen hier mensen uit het raam richting het Westen. Het kon maar even, al snel moesten bewoners verhuizen en werden de huizen dichtgemetseld. De Bernauer Straße is nu een van de weinige plekken in de Duitse hoofdstad waar de Muur nog [zichtbaar](#) is.

Zie ook onze interactieve tijdlijn '[Val van de Berlijnse Muur](#)', met foto- en videomateriaal, en onze [interviewserie](#) 'Toen de Muur viel'.

9 november is ook de herdenkingsdag van de *Reichspogromnacht* in 1938. In de nacht van 9 op 10 november van dat jaar vernielden de nazi's in Duitsland talloze synagogen en joodse bedrijven en woningen. In de nacht zelf vielen volgens de autoriteiten 91 doden, maar historici gaan ervan uit dat het er in werkelijkheid meer waren. In de periode daarna stierven nog veel meer mensen aan de gevolgen van het geweld. Ook pleegden veel mensen zelfmoord. Het Duitse [historische naslagwerk LeMo](#) van het Deutsches Historisches Museum spreekt van 1.300 doden. Ruim 30.000 Joodse mannen werden in concentratiekampen gestopt.

In Duitsland wordt de term *Kristallnacht*, een aanduiding die in Nederland veel wordt gebruikt, vermeden. Vaak wordt gedacht dat de nazi's het begrip *Kristallnacht* verzonnen hebben. Uit [onderzoek van Duitse historici](#) blijkt dat de nazi's zelf meestal van *Judenaktion* of *Novemberaktion* spraken. *Kristallnacht* is de benaming die destijds in de volksmond werd gebruikt. Aangezien de term alleen aan de materiële schade refereert en niet aan het geweld dat mensen is aangedaan, gebruiken de meeste Duitsers sinds de jaren 70 alleen nog de termen *Reichspogromnacht* of *Novemberpogrome*.

Stolpersteine (letterlijk: struikelstenen), kleine messing [gedenksteentjes](#), herinneren in heel Duitsland aan de slachtoffers van de nationaalsocialisten. Op elk steentje staat de naam, geboortedatum en verdere gegevens over hun noodlot. Ook [in Nederland](#) liggen zulke gedenksteentjes. Na verloop van tijd worden de messing *Stolpersteine* vuil. Daarom wordt op 9 november opgeroepen de gedenksteentjes in je eigen straat of wijk te poetsen. In talrijke Duitse steden worden bovendien *Stolperstein-Putzaktionen* gehouden. Daarbij gaan mensen de straat op om samen de gedenksteentjes schoon te maken als gebaar tegen antisemitisme.

Revolutie en Bierkellerputsch

Behalve de val van de Muur en de *Reichspogromnacht* vonden nog twee andere historische gebeurtenissen op de *Schicksalstag* plaats. De eerste was op 9

november 1918, toen Duitsland in een klap van een monarchie in een republiek veranderde. De [novemberrevolutie](#) die daaraan voorafging, werd in gang gezet door [opstandige matrozen](#) in Kiel. Vijf jaar later, in 1923, pleegde Adolf Hitler zijn [Bierkellerputsch](#) in München. Dat was geen toeval: hij koos de datum van de linkse revolutie van 1918 bewust voor zijn eigen revolte, die rechts aan de macht moest brengen. De coup mislukte, Hitler belandde een jaar in de gevangenis en schreef daar 'Mein Kampf'. Ook de *Reichspogromnacht* in 1938 was bewust op die dag gepland door de nationaal-socialisten.

De [val van de Muur](#) in 1989 vond wel bij toeval op 9 november plaats. Eigenlijk hadden de DDR-leiders - die geconfronteerd werden met een leegloop van hun land toen de Oostenrijks-Hongaarse grens eerder dat jaar openging - bedacht dat de DDR-burgers vanaf 10 november vrij mochten reizen. Daarvoor hadden ze dan eerst een visum moeten halen. De blunderende woordvoerder Günter Schabowski die op 9 november 's avonds per ongeluk zei dat de grenzen "per direct" open waren, veranderde de geschiedenis.

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel: <https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/51972/9-11-duitslands-schicksalstag>